

नराङ्ग पु० नरमङ्गयति च० अङ्ग-अण् । १मेद्रे २धरण्डे
(नारङ्गः) वृषभेदे मेदि० ।

नराची स्त्री नरमित्राचिनोति रोमभिरिव कण्टकैः व्या-
चि-ड गौरा० डीप् । १अमूलायां कण्टकित्यां (फणी-
मनसा) वृषभेदे “यां ते चक्रुरमूलायां वलनं वा नरा-
च्याम्” अथ० ५।१।१४। ततः शर्करा० स्त्रार्थे अण् । नाराच
तत्पार्थे । २शौरेभांयाभेदे च “सुतनूच नराचो च शौरे
राक्षां परिपश्यौ । पौण्ड्रश्च कपिलश्चैव वसुदेवस्य
तौ सुतौ । नराच्यां कपिलो जप्ते पौण्ड्रश्च सुतनूचतः ।
तयोर्द्वयोऽभवत् पौण्ड्रः कपिलश्च वनं ययौ” हरिवं०
१६२ अ० ।

नरा(च)ज पु० षोडशाक्षरपादके वृत्तभेदे “भुजङ्गराजभाषितं
प्रकीर्णशास्त्रसागरे लघौ गुरौ निरन्तरे सतीह षोड-
शाक्षरे । प्रतापतापनिर्जितप्रभाकरप्रकाश ! हे प्रवृत्त-
वृत्तराजकं नराज(च)मेव मन्त्रहे” ।

नराधम पु० नरेषु अधमः । विवेकादिभूत्यतयापल्लटे मानवे
“अज्ञानोपहितो बाल्ये यौवने वनितावृत्तः । श्रेष्ठे क-
व्यलक्षितार्तः किं करोति नराधमः” ।

नराधिप पु० इत० । न्ये “नराणाञ्च नराधिपः” गीता ।
नराधिपत्वादयोऽप्यत्र ।

नरान्तक पु० अन्त्ययन्ति अन्ति-एकुल् इत० । मातृप्रनाशके
रावण्यात्मजे । राक्षसभेदे “रक्षःपतिसद्वचोक्त्य निकु-
म्भकुम्भधूम्राक्षदुर्मुखसुरान्नरान्तकादीन्” भाग० ८।१०।
१८। २नरनाशकमाले लि० ।

नरायण पु० नरा अयनमस्य । मिथौ “नरायणमयनं” यस्मात्
तेन नरायणः स्रुतः” ब्रह्मवै० पु० । नरस्य परमात्मनोऽपत्यं
नडा० फक् संज्ञापूर्वकविधेरनित्यत्वाच्च वृद्धिः । तत्पार्थे
नराय पु० नरमन्त्राति अश्व-भोजने अण् उप० स० । राक्षसे
“यावत्साराशेन रिपुः शवाशान्” भट्टिः ।

नराशंस पु० १यस्य २अग्नौ च । “नराशंस महिम्नमि-
त्युच्यते” इत्य निरु० ८।१ उक्तं यथा “नराशंसो यश्च
इति कात्यकः । नरा अग्निदासीनाः शंसन्ति, अग्निरिति
शाकपूर्णिनरैः प्रशस्यो भवति” । तेनोभयनिवृत्तेः उभयार्थता
“देव इन्द्रो नराशंसस्त्रिवरुधः” यजु० २।१५५ “नरा-
शंसो देवोऽनुयाजकूपी यश्च” वेददी० “नराशंसो अग्ने”
यजु० २७।११ “नराशंसः नरैर्हविर्गमिराशंस्यते स्मृत्यते
नराशंसः अग्निः” वेददी० ।

व्या० यनूच-भावे षच् इत० । २नराणामाशंसने पु० जुष्टं

नराशंसाय प्रजा वै नराः” शत० ब्रा० १।५।१।२० “यथा सदे-
ऽपि नराः शंसन्ति तथाविधशंसनाय प्रियामिति” भाष्यम्
अथ वनस्पत्या० युगपत् उभयपदे प्रकृतिस्वरः ।

नरासन नराकारे आसनभेदे तद्वृषभेदादिकं बह्वयामलीकं
यथा “अथ नरासनं वज्र्ये षोडशादिप्रकारकम् । येन
साधनमात्रेण योगी भवति साधकः । प्रकाराः षोडश
प्रोक्ताः सत्कुलजैर्महीतले । एकमासात् भवेत् कल्पो
दिमासे द्रुतकल्पकम् । त्रिमासे योनिकल्पः स्यात् चतुर्मासे
स्थिराशयः । पञ्चमासे सूक्ष्मकल्पः षष्ठमासे विवेकधीः ।
सप्तमासे ज्ञानयुक्तो भावको भवति ध्रुवम् । अष्टमे मन्त्र-
संयुक्तो जितेन्द्रियकलेवरः । नवमे सिद्धिभिन्नो दशमे
चक्रभेदेवान् । एकादशे महावीरो द्वादशे खेचरो भ-
वेत् । इति योगासन इत्ये योमी भवति साधकः । नरा-
सनं यः करोति स सिद्धो नाम मंशयः । अधोमुखं
महादेव ! नरासनस्य साधने । करणीयं साधकायत्रैः
योगशास्त्रार्थसम्मतैः” बृहज्ज० ।

नरिष्ठा स्त्री पुरुषमेधे भयहृरपशूपाखम्भनोद्देश्ये देवताभेदे
“नरिष्ठायै भीमलम्” यजु० २०।६

नरिष्यन्त पु० वैवस्वतमनोः पुत्रभेदे “वेनं धृष्णुं नरिष्यन्तं
नाभागेष्वाकुमेव च” मा० व्या० ७५ अ० । “इच्छाकुर्नभग-
श्चैव धृष्णुः शय्यातिरेव च । नरिष्यन्तोऽथ नाभागः
सप्तमोऽरिष्ट उच्यते” भाग० ८।११।

नरी स्त्री नरस्य पत्नी डीप् । मानवपत्न्यां जटा० तज्जाति
स्त्रियां तु नारीत्येव ।

नरेन्द्र पु० नर इन्द्र इव । १न्ये २विष्वेद्यो च मेदि० । “नरे-
न्द्रकन्यासमवाप्य सत्यतिसू” रघुः “सुनिश्चया नरेन्द्रेण
कषीन्द्रा इव शलवः” भावः १५ हादिनारकवेद्यभेदे “तेषु
कश्चिन्नरेन्द्राभिमानो मां निवर्त्य सुद्रातन्मन्त्रध्याना-
दिभिर्बोधकस्याज्जतार्थः” दशकुमा० । “सा च द्वारिका
यक्षेण केनचिदधिष्ठिता न तिष्ठत्यप्ये नरान्तरस्य आ-
यास्यति च नरेन्द्रार्थसंग्रहणेन तज्जिराकरिष्यन्तरेन्द्रो
नचास्ति सिद्धिरिति” दशकुमा० । ४एकविंशत्यक्षरपादके
वृत्तभेदे “चामररत्नरज्ज्वरपरिगतविप्रगणाहित-
शोभः पाणिपिराजिपुष्पयुगविरचितकङ्कणसंस्कृतगन्धः ।
पाद सुवर्णकुण्डलयुगलकतिरोचिरलङ्कृतवर्णः पिङ्ग-
लपद्मगेय इति निगदति राजति वृत्तनरेन्द्रः” । नरेश-
नरेन्द्रराटयोऽपि न्ये । [गुरुणि नैघण्टु प्रकाशिका ।

नरेन्द्रास पु० नरेन्द्र इवामाति काष्ठे व्या० भा० क । काष्ठा